

Victor Hugo groteszk és tragikus élete

Részlet

II. Színjáték

Mottó:

„La sincérité du cœur le révèle à lui-même”

[„Szívének őszintesége felfedi őt saját maga előtt.”]

Leon Daudet: Victor Hugo grandi par l'exil et la douleur
A száműzetésben és fájdalomban felnövekedett Victor Hugo]

Flambeaux sorozat

1843 júliusától Victor Hugo a Pireneusokba utazott. Az volt a szokása, hogy gyakran ment Juliette Drouet-val mindenféle hosszú kiruccanásokra.

Célestin Nanteuil gyakran elkíserte őket. Célestin Nanteuil ritka ember volt: csodálta Victor Hugót, tagja volt az irodalmi körének, megszervezte különböző romantikus drámáinak a bemutatóit, megakadályozva a teljes bukást, dicsérő cikkeket írt alá Victor Hugo részére, amelyeket maga Victor Hugo írt, és Juliette Drouet férjének adta ki magát, hogy bizonyos kényes helyzetektől megkímélje a költőt.

Ezúttal Célestin Nanteuil csupán a Garonne partjáig kísérte el a szerelmeseket. Átkeltek a Garonne-on boldogan és szerelmesen. Georget asszony és Georget úr név alatt utaztak. Victor Hugo bírta rá Juliette Drouet-t erre az utazásra, azt mondván neki, többé-kevésbé versben, hogy szakítaniuk kell a várossal: el kell hagyniuk a szomorú és tébolyult Párizst; keresniük kell, a gyűlölettől és irigységtől távol, egy kicsi, virágos házat, egy kis csendet, kék eget, madárdalt. El fognak menni oda mindketten, hogy szeressék egymást még, hogy szeressék egymást örökké. Hiszen ezt mondja a hullám a partnak, a csillag a felhőknek, a szél a hegyeknek: szeressétek egymást!

És hallgatva ezekre az hugói szavakra, a hegyek, a csillagok, a hullámok, a szelek, a partok nagyon gyengédek voltak Victor Hugóval és Juliette Drouet-val. A hegyeket könnyebb volt megmászni, a szelek húsebbek lettek, a vizek szelídebbek és tisztábbak. Másképp fogalmazva, az egész „természet” azt a postakocsit ünnepelte, amely a Pireneusok felé vitte Georget asszonyt és urat, akiket a Victor Hugóhoz hasonló költőkkel barátságban levő „természet” felismert. A többi utas, aki nem tudta, hogy Georget asszony és úr valójában kicsoda, nem értették, hogy a völgyek miért lettek lágyabbak, a felhők pedig miért nem takarták el a napot.

A kocsimester kifinomult irodalmár és ennek tetejében az új romantikus iskola híve, azt magyarázta egy baszk papnak, aki Saint Pierre-nek tulajdonította ezeket a csodákat, hogy ez a kozmikus ajándék a postakocsi részére csakis abban leli magyarázatát, hogy nála vannak a *Les Rayons et les Ombres* [Sugarak és árnyak], illetve a *Les Voix intérieures* [Belső hangok] című kötetek, amelyeket szinte kívülről ismert, és amelyekből gondolatban folyamatosan idézett az út alatt. A szeretőjére jogosan büszke Juliette a hintó sarkában odasimult Hugóhoz – vagy nekiütközött, amikor az út, elfeledve olykor, hogy ki megy rajta, nem mozdította félre a nagy köveket –, és így szólt: „Bálványom! Én vagyok a te galambocskád!” (Lásd: *Les Contemplations* [Szemlélődések]). Amikor a Pireneusoknak abba a falujába értek, ahol aztán több hétig maradtak, a kocsis segített Georget-nek, hogy lepakolja a csomagjait. Mivel a kocsis a kezét nyújtotta, Victor is nyújtotta az övét, titokzatosan suttogva: „Victor Hugo vagyok, franciaországi vikomt és *pair*, a Francia Akadémia tagja, nagyobb, mint Dante és mint Chateaubriand”. A kocsis azonban oldalra köpött, és így szólt: „Marhaság! Azt képzeli, elhitesi velem, hogy Victor Hugónak ilyen ostoba feje van, mint magának?” Ez a dolog nagyon bántotta Victor Hugót, de miután elment a postakocsi, Juliette így szólt az útról, a csomagok között állva: „Légy boldog! Neved körül hamarosan váratlan legenda szökken szárba.” Íme, hogyan keletkeznek a legendák... „Oroszlánom! Én vagyok a te galambocskád!” – azzal karjaiba esett, és mindketten ráestek a csomagokra.

Madame és monsieur Georget három napja egy kicsi házban lakott, amelynek kertje és ablaka tele volt virágokkal. Szobájukat fenyő- és málnaillat lengte be. Az ablakból látszott az országút és látszottak a hegyek. Hátul pedig a ház udvara a végtelen erdőbe vezetett.

Minden olyan volt, amilyenek Hugo leírta Juliette-nek: tele virágokkal, madarakkal, kék éggel. A virágoknak, a madaraknak és a kék égnek beszélniük kellett volna – hiszen ezt is mondta Victor Hugo. Juliette azonban nem hallotta a szavaikat. Csak Victor Hugo szavait hallotta, aki előtt minden kővé dermedt: virágok, madarak, az ég, mert őt hallgatták. A „természet”, amely a kiválasztottakhoz szól, nem beszélt Victor Hugo, a kiválasztottak kiválasztottja előtt. A „természet”, az egyedüli, aki felismeri, mikor az ember elrejtí igazi énjét – hiszen a „természet” nem ismer társadalmi formaságokat, és vele szemben nem változtathatjuk meg a nevünket, és nem is álcázhatjuk személyünket –, a „természet” nem tudott mit mondani előtte. Úgyhogy beszélt ő. Olyan szavakat mondott, amelyekre a „természet” vissza fog emlékezni, és amelyeket egész életében szavalni fog, gondolatokat, érzelmeket, felismeréseket, amelyeket, jó közvetítőként, meg fog osztani a többi emberrel. Victor Hugo, Juliette-et kézen fogva, az ég felé, a felhők felé emelt homlokkal, a folyó partján, a szakadékok szélén tekintetével megállította röptükben a madarakat, amelyek leszálltak, és köré helyezkedtek. Maguk a hegyek, amelyek nem jöttek Mohamedhez, összegyűltek. Az összes őz a medvékkel együtt, az összes bárány a farkasokkal együtt, az összes tyúk a rókákkal együtt, az összes liba a sasokkal együtt a költő köré gyűlt. A virágok száraikon nyújtózkodtak, hogy láthassák őt. És Victor Hugo, Juliette-et kézen fogva, beszélt, beszélt, beszélt. Juliette-et arra készítette, hogy megismételje, amit mondott, és ismét beszélt, beszélt: sok ezer, sok millió szó hagyta el száját, míg a hegyek visszahúzódtak helyükre, az őzek rejtékhelyeikre, a sasok a magasba, a li-

bák az udvarokba, a virágok pedig már nem nyújtózkodtak. Victor Hugo azonban tovább beszélt a „természethez”. A világegyetem annyira tele volt Hugóval, hogy ha hozzáértünk volna egy virághoz, az mondott volna egy rímet, ha hozzáértünk volna egy fához, a kérge vékony, éles hangon (ahogy egy kéreg beszélni tud), így szólt volna: „Hugo... Hugo... a költő... az álmodozó”. A levelek pedig kritikai érzék nélkül a sorait szavalták.

Juliette Drouet azonban elégedetlen volt, és egyszer a málnaillatú szobában, kihasználva két szó közötti szünetet, félbeszakította:

– Azt mondtad, a csendért, az égért jövünk ide, és azért, hogy szeressük egymást. Beszélj, kérlek, kevesebbet!

Mivel az erdők és hegyek túlságosan büszkék voltak Victor Hugóra, a költő egy hétig nem hagyta el a falut. A falusi gyerekek, akik azt hitték, hogy Georget úrnak hívják, cukorkát kértek tőle. Georget, aki mindenhol otthon érezte magát, hiszen a költők mindenhol Isten otthonában érzik magukat, Juliette-et kézen fogva elment a jegyző, a polgármester, a pap és a pályaoír kertjébe.

– Megint itt van a szószátyár Georget – mondták a nyomorultak, akik nem értették, hogy az Úr angyalai és maga az Úr beszél Georget száján keresztül. A nyomorultak továbbálltak. De körülvették a falusi gyerekek. Felmásznak a térdre, háta mögött grimaszolnak, nagy köveket tesznek a zsebébe, ő pedig beszél hozzájuk, beszél mindenről, de mindenről. A gyerekeknek tetszik minden, amit mond nekik. Ujjával az égbe mutat, és az égből ez hallatszik: „A költő, a költő”. Megmutatja nekik a rejtőzködő Istent. („Na! Megint meglátott! Túl áttetsző kék ruhám.”) Megmondja nekik, hogyan gondolkozzanak, hogyan álmodjanak, hogyan keressék Istent. Felvázolja nekik a világtörténelmet és a népek történetét. Azt mondja nekik, hogy legyenek jók, és adjanak pénzt a szegényeknek. Végül égre emelt szemekkel, amíg leszáll az éj, elszavalja valamennyi verseskötetének tartalmát, amelyet a gyerekeknek érteniük kell, mert tiszta a szívük, akkor is, ha elszaladnak, vagy belealszanak a szavaltba.

A szerelemnek és az étkezésnek is megvolt a maga ideje. Victor Hugo csendben zabált, sokat, sokat és gyorsan. Nem várta meg, míg Juliette végzett, mert túlságosan szerette, és türelmetlen volt. Juliette-nek tetszettek bizonyos határig a szeretetnek ezek a kedves bizonyítékai. Mégis néha, bármennyire is csodálta Hugót, a verseket például nem fogadta nagyon kedvezően. Voltak olyan pillanatok, amikor szerette volna, ha Victor kevésbé lett volna beszédes, ha kevésbé lett volna költői, ha például inkább Georget lett volna, és kevésbé Hugo. De Victor Hugón átok ült: sosem tudta elfeledni, hogy ő Victor Hugo. Azokban a pillanatokban, mikor is Juliette-et dédelgette, verseket suttogott a fülébe, csodálatos verseket, amelyeket a nő sóhajai nem tudtak elnyomni, és amelyek, ha nem állították meg a költőt abban, hogy méltóképpen szeressen (Victor Hugo, akárcsak Napóleon, egyszerre több dolgot tudott csinálni), megnehezítették a szerelmet Juliette számára, és, hogy is mondjam, bonyolultabbá tették. Hiszen a szerelem fennkölt és meghitt pillanatai után Victor Hugo megkérdezte tőle, hogy tetszettek-e a versei, és melyek azok a képek, amelyek ámulatba ejtették. Ezeknek az ad hoc rögtönzött verseknek a visszatérő motívuma az volt, hogy: „az angyalok őrzik, megáldják szerelmüket, és amikor ajkuk összeér, szárnyasuhogás hallatszik a szobában”.

Ezek a dolgok ahelyett, hogy szenvedélyesebbé tették volna Juliette-et, nagyon zavarták, mert azokban a pillanatokban azt szerette volna, hogy senki se őrizze őt, és főleg ne az Úr Angyalai. Victor Hugónak viszont mindig szüksége volt arra, hogy valaki csodálja, ünnepelje, és arra, hogy verset költson.

És mikor Juliette idegesen már nem engedett meg neki annyi ritmust és trocheust, Hugo kiment a mezőre és az erdőre, ahol találkozott egy-egy tündérrel, akinek a szemét eltakarta haja, és aki lábat mosott („*Elle était déchaussée*” [„Mezít-láb volt”]), majd ugyanúgy megijedt a megannyi trocheustól és alkalmatlan ékesszólástól, elszaladt a költő elől, mintha az Ördög elől futott volna. Akkor Victor visszatért Juliette-hez, ajkán újabb verssorokkal, amelyeket a nő szájába lehelt.

De Victor Hugo nem felejtette el Adèle-t sem. Csodálattal, hálával, tüzes leveleket írt neki mindegyik faluból. Olyan leveleket, amelyek tele voltak, mint minden, amit Hugo írt, ékesszólással, nyilván tele voltak szellemi magasságokkal, költői és erkölcsi szépséggel – és Juliette szeme láttára írta ezeket. Ugyanakkor azon a nyáron Victor Hugo nagyanyókról és unokákról írt verseket, természetle-írásokkal, az ő, a költő megjelenéséről a virágok között vagy az erdőben, vak és homéroszi költőkről és így tovább. Egyik dolog nem akadályozza a másikat – Victor Hugo ezt jól tudta. Különbözik a Victor Hugóhoz hasonlatos nagy költők számára külön erkölcsi törvényeket lehet felállítani.

Sziporkák

A kutya és az ökör

Egyszer egy másik ökör így szólt egy [másik] kutyához: „De miért nem nyelted le az ormányodat?” „Ó, elnézést – mondta a kutya –, elefántnak képzeltem magam.”

Tanulság:

Vonja le magának az olvasó.

A tehén és a borjú

Egy szopós borjú túl sok vízüveget ivott. Ahogy az várható volt, egyből utolérték a szülési fájdalmak. Ellett egy tehenet. De lévén, hogy a borjú hímnemű volt, a tehén nem szólíthatta őt „anyának”, sem „apának”, mivel a borjú túl kicsi volt. A borjúnak össze kellett házasodnia egy személlyel, és a Polgármesteri Hivatal megtette az összes olyan intézkedést, amelyet a divatban levő körülmények megköveteltek.

Tanulság:

A tehén nem esik messze a borjától.

S.

Az S. nevű városban lázadás tört ki. Egy bűvár talált a téren néhány üveges sárgarépat. A Polgármesteri Hivatal bájos buzgósággal felelősséget vállalt értük, és lakat alá helyezte őket, senkinek sem engedve meg, hogy szóljon hozzájuk. A polgárok próbálták rohammal bevenni a Polgármesteri Hivatalt, de utóbbi a bűvárral egyetértésben azt kiáltotta a megafonokba, hogy a sárgarépak sárparégák voltak.

Tanulság:

Amilyen a sárgarépa, olyan a sárparéga.

A titok

Egyszer egy nemrég nyugdíjba vonult őrnagy egy vidéki város parkjában sétált, hogy könnyítse körülményes emésztését. Egy padon heverő, rongyos koldus, amikor meglátta az őrnagyot, felugrott, mint egy nyúl, elindult felé, és így szólt:

- Alászolgálja, őrnagy úr!
- De maga honnan tudja, hogy őrnagy vagyok, mikor civil ruhában sétálok?
- kérdezte döbbenten (és jogosan) az őrnagy.
- Hát elmondta e sorok szerzője a történet elején – válaszolta a koldus.

Tanulság:

Sose árulj el túl korán egy titkot.

Egy jól irányzott pofon

Egy kocsis kinevetett egy részegét. De a részeg, erőszakos természet lévén, nem értette a viccet, és pofon vágta a kocsis, így kiáltva:

(Tanulság:)

„Mindenki maradjon meg a hivatalánál!”

A szkafetta¹

Egy apa szkafettákat evett. Megevett egy szkafettát, két szkafettát, három, négy szkafettát. De az ötödik, talpraesettebb szkafetta így kiáltott: „Ha nem eszel meg, én fogom megenni kétéves gyereked!” De az apa ravaszul jelt adott kétéves gyere-

¹ Szkafetta: főnév. Többes szám: szkafetták. Képzett szavak: szkaffettás, szkafettáskodik, szkafettáskodás.

kének, aki gyorsan leütötte egy husággal a szkafettát. Az apa lenyelte a szkafettát – meg se mukkant –, a kétéves gyerek pedig elégedetten nézte a jelenetet.

Tanulság:

Szkafetta, ne bízd el magad túl korán!

Előzetes esetek

Egy hajadon és egy nőtlen ifjú a közös szüret alatt váratlanul egy szőlőkarónál találkozott, és a hajadon számára a találkozásnak látható következményei lettek néhány hónap alatt. A lány filozófus apja így szólt: „Számítottam erre, figyelembe véve anyyi és anyyi előzetes esetet!”

Tanulság:

Ha filozófus vagy, mindent értesz.

Az elhalasztott temetés

Egy ember egyszer túl sokat ivott, és annyira berűgött, hogy az emberek, mivel halottnak hitték, elkezdtek előkészíteni a temetését. Ám mindenki csodálkozására váratlanul felébredt, és így szólt: „Köszönöm! Tartsátok meg ugyanezeket későbbre.”

Tanulság:

Jobb későn, mint soha.

Szemtelenség

Egyszer egy jeles filozófus (e sorok szerzője) kezét hátrátéve sétált, és érezte, hogy megszurta a fenekét egy darázs.

– Honnan tudod, hogy egy darázs vagyok? – kiáltotta emez –, hiszen nincsen szemed a lyukadban.

– Szemem nincs, de a kezemet épp ott tartottam, ahogy az elején is mondtam!
– válaszolta a jeles filozófus anélkül, hogy zavarba jött volna a darázs szemtelensége miatt.

Tanulság:

Csak magadban bízatsz.

A csokor

Egy vőlegény virágcsokrot hozott menyasszonyának, aki megköszönte azt; de mielőtt megköszönte volna, a férfi szó nélkül visszavette a virágokat, hogy megleckéztesse menyasszonyát, és azt mondva, hogy: „visszaveszem őket”, kezét rázott, és odébb állt.

A földesúr és a parasztember

Hajdan egy földesúr meglátott egy parasztembert, aki kaszával a kezében aludt ahelyett, hogy kaszált volna.

– Hé, koma, mit csinálsz? – kérdezte a bojár – Nem dolgozol?

A parasztember megdörzsölte a szemét, és így szólt:

– De, bojár uram!

És rögtön hozzálátott a munkához a bojár szeme láttára. A bojár tette magát, hogy nem látja, és szégyenkezve eloldalgott.

Tanulság:

Ami nem tetszik tegyed, azt mással se neked!

Ilcuş tábornok és a tisztiszolga

Volt egyszer egy Ilcuş nevű tábornok. Egyenruhája és rangjelzései voltak, mint minden tábornoknak. Egy nap az egyenruha tisztítása közben így szólt a tisztiszolga:

– Alászolgálja, Ilcuş tábornok uram,

Rangja van, de elmaradt a zuhany.

Tanulság:

(Nincsen neki.)

A nőtény oroszlán, a paraszt és a polgár

Egy paraszt vásárolt egy öreg nőtény oroszlánt, és szoptatta. De a parasztnak nem nagyon volt teje, és keseregve kénytelen volt eladni az oroszlánt egy polgárnak. A polgár vette az oroszlánt, és a gyerekeivel egy helyen nevelte, amíg az oroszlán megtanult egyedül lélegezni. Nem telt el sok idő, a polgár önszántából meghalt, és utolsó kívánságként meghagyta az oroszlánnak: nyelje le a gyerekeit, hogy ne maradjanak magukra. A polgár így aztán nyugodtan halt meg.

Miután az oroszlán lenyelte a polgár gyerekeit, fényűző temetést rendezett a halottnak, temérdek hársvirággal és gyászbeszédekkel. Aztán, mint egy hűséges kutya, lefeküdt a polgár sírjára, nem akart többé felállni onnan, és megharapta azt, aki közeledett.

Egy napon a paraszt véletlenül a temetőben sétált. Az oroszlán meglátta, felismerte, és a nyakába ugrott. Aztán követte, hozzáment feleségül, sok gyerekük lett, és boldogan éltek, amíg meg nem haltak.

Tanulság:

Jobb egy eleven paraszt, mint egy halott polgár.

A róka és a kígyó

Egyszer egy kígyó odament egy rókához, és így szólt:

– Úgy tűnik, ismerem magát.

A róka pedig így felelt: – Én is ismerem magát.

– Akkor – mondta a kígyó – adjon nekem száz lejt.

– Egy róka nem adhat lejt – mondta eszesen a róka, és a bajból kikeveredve, egy szamócával és tyúkmézzel teli, mély völgyben találta magát. De a szarkasztikus nevetésű kígyó elállta az útját, és nem tágított. A róka vicsorítva egy kést vett a fogai közé, és így kiáltott: „Adok én neked!” És próbált elszaladni. Nem volt szerencséje. A kígyó gyorsabb volt, és egy jól irányzott ütéssel kettéhasította a róka fejét. A róka ízekre törve így kiáltott: „Nem vagyok a lányod!”

Tanulság:

A kígyó nem esik messze a kebelétől.

A cseresznyeszilvafa

A cseresznyeszilvafa megunt, hogy cseresznyeszilvát gyümölcsözzön. Arra gondolt, hogy más gyümölcsöt adjon, nemes szilvát. Kínlódott egy évig, kínlódott két évig, kínlódott hét évig, és nem sikerült neki.

Tanulság:

A lehetetlen nem lehetséges.

A tinta

Egy üveg tinta kiömlött, és bemocskolt egy asztalterítőt. Az asztalterítő megharagudott, és pofon vágta.

Tanulság:

Máskor légy figyelmes!

Az elefánt és a krokodil

„Én gyorsabban szaladok, mint te” – mondta az elefánt a krokodilnak. A krokodil így szólt: „Nem igaz, én gyorsabban futok, mint te.” Akkor a kígyó ezt mondta: „Versenyezzetek!”

Tanulság:

A versenyzés a legjobb módszer.

A diák és a füzet

Egyszer egy diák a füzetébe írt. De a füzet így szólt hozzá: „Helyesírási hibákat követsz el.” A tanár akkor ezt mondta:

(Tanulság:)

„A füzet tudósabb, mint te, világ lustája, szégyelld magad!”

Az ember és a kandúr

Egy ember egyszer nyávogott, nyávogott. „Miért nyávogsz? – kérdezte a kandúr – Mit szólnál, ha én nekifognék úgy beszélni, mint egy ember?”

„De most mit csinálsz?” – válaszolta az ember.

Tanulság:

Mindketten hibáztak.

Az életkor

– Amikor apám betöltötte a harmincnegyedik évét, mint én, épp abban a korban volt, mint én most.

– De én a negyvenhetedik évemet töltöm, épp, mint apám az én koromban.

Tanulság:

1. Egyszerű egybeesés.

vagy

2. A fiak apjukhoz hasonlítanak.

Az utazó elefánt

Egy elefánt egyszer New Yorkba utazott. Ott százemeletes házakat látott, sok autót, boltokat, mozikat, fényes cégtáblákat, amerikai nőket és férfiakat. Amikor visszatért a dzsungelbe, az összes többi elefánt arra kérte, hogy meséljen nekik.

Tanulság:

Amikor utazol, sok mindent láatsz.

BERTÓTI JOHANNA fordításai